

Илија ПСАЛТИРОВ

КОМПАРАТИВНИТЕ ПРЕДНОСТИ И ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ

Во севкупната историја на Македонија, од нејзиното осамостојување до денес, ни една влада не успеа да ги детерминира компаративните предности на земјата, со цел да се искористат сите расположливи ресурси за економски напредок. Со местоположбата и природните ресурси Македонија поседува енормен потенцијал, со кој може да им парира и на многу поголеми држави. Но, за жал, нам секогаш полесно ни било да увезуваме земјоделски производи, отколку да го поддржиме нашето земјоделство, па да ги користиме своите ресурси и за себе, но и да ги понудиме на други пазари. Нам полесно ни е да ги водиме нашите граѓани на скапи туристички дестинации, отколку да носиме странски туристи во нашите летни и зимски туристички центри. Нам ни е полесно да увезуваме производи од странство, отколку истите да ги произведуваме во веќе постојните производни капацитети кои ги затвориме речиси преку ноќ, иако со децении во нив било вложувано. Ако сакаме да имаме напредок, мораме да имаме и критички осврт кон самите себе, но и сериозно да пристапиме кон анализа на состојбите и дефинирање на стратегиите за развој, зашто веќе е крајно време да му се посветиме на искористување на сопствените капацитети и ресурси, но плански и организирано.

Кои се и кои би можеле да бидат најплодоносните дејности, кои на Македонија би требало да ѝ донесат економски развој и конкурентност на домашната економија во поглед на економите на другите земји? Прва меѓу неколкуте клучни дејности е земјоделството. Оваа дејност е особено важна за секоја национална економија, имајќи предвид дека хра-

ната е неопходна за опстојување на секоја нација. Ако појдеме од фактот дека оваа дејност во Европската унија е една од најважните, имајќи ги предвид и средствата кои од Буџетот се издвојуваат за заедничката земјоделска политика, тогаш е нејасно зошто македонските влади го маргинализираа(т) земјоделството. Оваа дејност, со негувањето на некои карактеристични земјоделски производи (на пример, раноградинарските), може на Македонија да ѝ донесе, покрај задоволување на потребите на домашниот пазар, и значајни приходи од извоз. Но, за да се случи сè тоа на нашите земјоделци им е неопходна поддршка од државата, како и финансиска поддршка од банкарскиот сектор. Државата мора да најде начини да го субвенционира примарното земјоделство, преку обезбедување бесплатно ѓубриво, семе и основни средства за извршување на земјоделската дејност, но и да обезбеди фер откупни цени на дел од земјоделските производи, кои одат во државните резерви, а особено да го поддржи извозот. Исто така, треба да се најдат начини, таму каде за тоа не нè ограничуваат Спогодбата со ЕУ и членството во Светската трговска организација, да се заштити домашното земјоделско производство со производи од увоз, кои се со понизок квалитет и цена. Од друга страна, би било добро кога банките во Македонија би им овозможиле на земјоделците, под посебни кредитни услови, да набават модерен механизација за обработување на земјата и за дополнителни земјоделски активности. Како и да е, потребен е сериозен пристап и стратегија за развој на земјоделството, затоа што Македонија, пред сè, е земјоделска земја и таа своја компаративна предност мора да ја искористи на нај-

добар можен начин. Следна дејност која може на Македонија да ѝ донесе корист во повеќе насоки е туризмот. Покрај промоцијата на државата, туризмот може значајно да ги зголеми девизните приливи и да обезбеди услови за развој и на дополнителни дејности (на пример, занаетчиството, кое е во фаза на изумирање). Имајќи ги предвид прекрасните природни убавини, езерата и планините, ретките археолошки наоѓалишта, како Стоби, Хераклеа, Скупи и многу други, уникатните и преубави манастири и цркви и уште низа туристички атракции, како природната опсерваторија Кокино, се чини дека имаме добра основа да се надеваме на успешна туристичка промоција на Македонија. Она што ни недостасува се подобра инфраструктура (патишта), подобар маркетиншки настап на светските саеми, повисок степен на организираност на сите инволвирани страни во туристичката дејност, повеќе инвестиции во хотелските капацитети, но и срдечниот и гостопримлив дух кој не ни недостасува на нас Македонците, но кој треба да го разбудиме и да го ставиме во функција на подобар пречек на странските гости. Значи, и овде ни недостасуваат стратегија за развој на туризмот и придружните дејности, како и планови за реализација со точно зацртани цели на краток, среден и долг рок. Следна дејност која е во изумирање, а која во минатото била многу доходовна, а таква може да биде и во иднина, е рударството. Познато е дека Македонија лежи на огромни количества рудни богатства (на пример, олово-цинкова), кои на светските берзи се исклучително барани и кои постигнуваат високи цени. За жал, нашите рудници се затворени, а цели градови кои живеат од нивното функционирање

се во тотален колапс (Пробиштип, Македонска Каменица...). Како и во случаите на многу други индустриски капацитети, така и во рударската индустрија, заради интересот на поединци, оваа дејност почна да пропаѓа, наместо да претставува една од водечките дејности во Македонија. Простор за оживување на рударските окна сè уште постои, само и овој пат државата мора да најде начин, наместо да ги брка потенцијалните инвеститори, да понуди услови, кои ќе привлечат странски капитал и ќе овозможат брза ревитализација на замрените рударски капацитети, а со тоа и отворање на нови работни места. Секако дека има и други дејности кои на Македонија може да ѝ донесат економски развој, но овие кои ги издвојив најверојатно се трите најзначајни и на кои во иднина треба особено да им се посветиме, ако сакаме да имаме стабилна и успешна економија. Она што е загрижувачки е фактот што наместо во овие дејности, најмногу инвестиции се прават во трговијата (супермаркети и трговски центри), како и во објекти за игри на среќа (обложувалници, нинуваат на секој агол), а тие дејности само вршат вшмукување на огромни износи пари, при тоа несоздавајќи нови вредности, кои би овозможиле дополнителен развој на економијата. Со таков пристап тешко ќе можеме да изградиме конкурентна економија и да овозможиме нови работни места, особено за младата популација, која сè повеќе својата иднина ја гледа надвор од Македонија. Неопходно е, без одлагање, да се преземат значајни чекори кон искористување на компаративните предности на земјата, зашто тоа е единствениот правилен начин за градење стабилна домашна економија, а време за губење немаме!